

Utopie

in de serie 'Om Liefde'

viering van 15 april 2012

Overweging

Ik ben een kind van de zestiger jaren. De Acht Mei Beweging waar ik zeer actief in ben geweest is ook wel een verlate zestiger jaren beweging genoemd. Of er zelfs voor uitgescholden. Maar voor mij is het de periode waarin ik ben opgegroeid. Ook al zou ik afstand nemen van ideeën die in tijd publiek werden gemaakt, ik ben blijvend in die tijd en door het aanvaarden of verwerpen van zulke ideeën gevormd. En ik zie die tijd nog steeds als de meeste krachtige toekomstgerichte periode die ik in mijn leven meemaakte. In alle relativiteit overigens. Het gaat dan niet om de flower power en allerlei bijverschijnselen, maar eerder om de onverzettelijkheid die steeds de kop opstak. Steeds weer werden mensen op een radicaal ander been gezet. De denkers uit die periode hebben soms de naam van 'onkreukbaren' gekregen. Het gaat dan om Levinas, Lyotard, Althusser, Schillebeeckx en vele vele anderen. Ze hebben een ethiek neergezet over gerechtigheid die geen toegevingen kent en niet zomaar omgaat. Een emancipatiedrift die niet opzij gaat en niet geneigd is compromissen te sluiten. En zich niet laat afschrikken door datgene wat de publieke opinie, de media of de fantasieën van het lezerspubliek mooi en prachtig vindt. Niet vereenvoudigen wat niet te vereenvoudigen is. Niet verdringen wat niet te verdringen is. Een onverzettelijke kritiek tegen mensen en instituties die een middeleeuws karakter hebben. Tegen de discussies die steeds maar weer in dezelfde vorm worden en werden gegoten omdat het televisieformat het eist. De Pauwen en Wittemannen, De wereld draait door, ja dat doet ie.

Ik betrap me er op dat ik niet zoveel wil opgeven van dergelijke inzichten. Gevaarlijke herinnering in zich dragen, zo zeiden we dat in de kerken in die periode.

Maar ja, het leven is natuurlijk altijd ook gericht op zelfbehoud. Wij allemaal willen zoveel mogelijk leven en zelf in veiligheid leven. En volhouden, alles cultiveren wat oneindig veel groter en machtiger is dan ons zelf en dat toch deel uitmaakt van ons kleine ik waar het langs alle kanten overstroomt. Schrijven erover herinnert je aan je sterfelijkheid. In de trouw aan vormen en gedachten schuilt een soort behoudsinstinct. Maar het gaat nog verder. Het laat ook zien dat je niet verzaakt aan een ideaal, of iets wat nog geen uitgemaakte zaak is, of een paradox die niet begrepen wordt. Voorbeeld: De olie en alle andere grondstoffen zijn dadelijk op en niemand heeft een echt alternatief. Verdere groei helpt niet. Er is nog geen begin van een politiek die werkelijk consumindert en in balans brengt. Als je toegeeft aan groeifilosofie buig je voor de obsceniteit van de domheid. Ik durf dat wel te zeggen (we hebben gelukkig een nagesprek) Het is een veeleisende traditie waarin we staan als gelovigen die willen nadenken. De meest prangende boodschap is toch altijd wanneer weet je je nu eindelijk eens verantwoordelijk voor je eigen denken en laat je het denken niet aan anderen over. Want je kunt ook heel goed zeggen, laat die toekomst toch schieten. Politiek utopisme is gevaarlijk en maakt de economie instabiel zeggen velen. Is het wel zo verstandig om je zo op de toekomst te richten? Je kunt ook zeggen, speel nooit lichtvaardig met de toekomst; weet dat het bestaan fragiel is en met zorg moet worden gekoesterd. Utopisme, of het nu van politieke (de heilsstaat is aanstaande) of technische aard (er komt altijd wel een technische oplossing) is, ruilt die zorg in voor een lokkende belofte die mensen roekeloos maakt.

Nou dat klinkt toch uitermate verstandig uit mijn mond, vind ik zelf. Maar is het houdbaar? We zijn niet de eersten die worstelen met de houdbaarheid van onze idealen, al of niet uitgesproken. Lukas ook al. We lezen uit Handelingen die beroemde passage over het leven van de eerste christenen die alles gemeenschappelijk hadden. Een stuk tekst waar vele stichters van religieuze orden en congregaties sterk door geïnspireerd werden en nog worden. Een utopie en werkelijkheid tegelijkertijd. Het is boeiend te onderzoeken in welke omstandigheden zo'n tekst ontstond en waarom het er staat zoals het er staat. Die eerste christengemeenschap houdt vast aan de overtuiging dat Jezus de Messias was, en niet als een misdadiger van de aarde was verdwenen maar leefde bij God, opgestaan uit lijden en dood. Ze braken thuis het brood. Dat is opmerkelijk, omdat ze toch ook veelvuldig naar de synagoge/tempel gingen. Het samen

eten en brood breken hoorde als beginnende liturgische ontwikkeling niet in de tempel. Natuurlijk niet omdat het een gedachtenis was aan de politieke moord op Jezus. Dat zou men nooit toestaan. Maar ze namen wel deel aan de Joodse gebedstijden. Ze wilden zich immers helemaal niet losmaken van de Joodse gemeenschap. Maar als ze er waren, durfde niemand van de priesters contact met hen te maken, maar door het volk werden zij geprezen.

(hand. 5).

En dan die zin " allen bezaten in saamhorigheid alles gemeenschappelijk" d.w.z er was er niet een die zei dat iets van zijn bezittingen van en voor hem alleen was, maar alles was voor hen gemeenschappelijk. Met andere woorden: men kon eigenaar blijven, maar stelde wel alles in principe ter beschikking van de gemeenschap. Toch staat er ook dat ze hun bezittingen verkochten en de opbrengst ervan meebrachten, zodat daarvan aan ieder kon worden uitgedeeld naar gelang iemand nodig had. Daardoor was er onder hen ook geen noodlijdende.

Ging het nu inderdaad zo? De eerste christenen kwamen over het algemeen uit de niet bezittende klasse, maar het verhaal van Ananias en Safira laat een andere kant van het probleem zien. Je kent het verhaal, ze verkochten hun land en brachten de opbrengst mee, maar hielden een deel achter. Uitermate verstandig als je tot een groepering toetreedt waarvan je nog maar moet afwachten wat de toekomst wordt. Al dat utopische gedoe...In de Handelingen van Lukas is het helemaal niet zo klip en klaar dat wil je toetreden tot de gemeenschap je je bezittingen verkopen moet. Je kunt vertalen met " ze waren het gewoon' enz. Maar ja, de komst van Jezus liet op zich wachten en een appeltje voor de dorst... Niet iedereen kon het toen al opbrengen om op dezelfde enthousiaste manier mee te doen. Maar Ananias en Safira worden gestraft en niet misselijk. Doodverklaard zelfs. Waarom dan toch? Ze worden niet gestraft omdat ze iets voor zichzelf willen houden, maar omdat ze de gemeenschap hebben bedrogen en daarmee de geest van de groep hebben aangetast. De onderlinge solidariteit wordt in het hart getroffen. (Het is misschien hetzelfde als een vrijwilliger bij de Voedselbank zich iets toe-eigent wat niet voor hem bestemd is.) Uiterst pijnlijk, het tast de kern aan waar je het voor doet.

Onze schrijver Lukas, wat wil hij nu met deze teksten? Wil hij beschrijven hoe enthousiast de eerste christenen waren en het daarna snel vergeten omdat het toch niet haalbaar bleek? Lukas als historicus en realist? Of wil hij rond het jaar 80, waarin hij het schreef nog even neerzetten dat het zo hoort binnen een christengemeenschap? Is hij gedesillusioneerd geraakt? Of is hij een idealist met voldoende werkelijkheidszin? Ik denk persoonlijk het laatste. Hij formuleert het ideaal dat het toch onbestaanbaar is dat als je een van ziel en hart bent je elkaar in materieel opzicht niet in de steek kunt laten. Een zodanige onderlinge solidariteit dat er geen armen zijn.

Ze zijn er wel. Tertullianus zei in het jaar 190 na christus al ' het gaat slecht met de kerk, want er zijn weer armen onder ons' . Nu zou je kunnen zeggen het gaat slecht met de kerk want er zijn weer voedselbanken. En let wel het gaat niet slecht met de kerken omdat er minder leden zijn. Ik draai het maar eens om. Als alle christenen op de wereld willen delen met hen die gebrek hebben? Ach ja die utopie van de zestiger jaren. En toch heb je niets anders te doen dan die norm te blijven stellen. De natuur heeft geen doelen, het eikeltje valt van de boom en er groeit een nieuwe boom. Onze eenzame verantwoordelijkheid ontspringt uit wat we weten en onze macht, wat we kunnen. Onze morele bron ligt niet in het diepe mystieke van onszelf, maar in de stad en de wereld waarin we verkeren. Dat stelt geen grenzen aan wat we kunnen maar wel aan wat we mogen.

Henk Baars 15 april 2012